

*Skiriu savo mamai Patty Branick Dugoni,
įskiepėjusiai man troškimą skaityti ir aistrą rašyti.
Be tavo besąlygiškos meilės, paramos ir tikėjimo
nebūčiau to sukūrus. Neįsivaizduoju geresnės
vaikystės ir geresnių tėvų. Ačiū, kad padarei
mano gyvenimą išskirtinį.*

Kiekvieno žmogaus gyvenime ateina diena, kai jis
liaujasi žiūrėjęs į priekį ir pradeda žiūrėti atgal.

Maxwellas Hillas

ĮŽANGA

Mano mama tai vadino Dievo valia. Tomis mano gyvenimo akimirkomis, kai reikalai klostydavosi ne taip, kaip vyliausi ar planavau, o tokios akimirkos būdavo dažnos, ji sakydavo: „Samueli, tai Dievo valia.“ Kažin ar tai guodė šešiametį, apdovanotą platesniu gyvenimo suvokimu nei daugumos tokio amžiaus vaikų.

Pirma, niekaip nesupratau, iš kur mama *žino* Dievo valią. Kai to paklausdavau, ji atsakydavo dar vienu posakiu iš savo atsargų skrynelės: „Tikėk, Samueli.“ Dabar suprantu, kad tai buvo uždaras samprotavimų ratas, nepralaužiamas diskusijomis. Taip pat sėkmingai mama būtų galėjusi pasiaiškinti kitais tėvų mėgstamais nenuginčijamais žodžiais: „Nes aš taip pasakiau.“

Suaugęs, įgijęs platesnį suvokimą, vadinamą patirtimi, supratau, kad mano mama buvo teisi – kaip dažniausiai būdavo teisi dėl mano gyvenimo. Mes manome, kad kontroliuojame savo gyvenimą, ypač kai esame jauni ir iš pažiūros nepažeidžiami. Mums tvirtinama, kad galime padaryti viską, ką užsibrėšime, kad pasaulis yra lyg austrė, o mums tereikia atidaryti kietą kiautą ir ištraukti iš vidaus skalsią, maistingą mėsybę. Tačiau dabar suprantu, kad kiautas yra kur kas kietesnis, nei maniau, kad nieku gyvu nebūčiau galėjęs kontroliuoti ar bent numatyti savo gyvenimo įvykių.

Mes manome, kad priėję gyvenimo kryžkelę patys renkamės kelią: draugus, karjerą, sutuoktinius.

Bet taip nėra.

Gyvenimas yra arba atsitiktinių įvykių susidūrimai, kaip nuo smūgio į šalis pabyrantys biliardo kamuoliukai, arba, jei esi linkęs tuo tikėti, iš anksto nulemtas likimas – tai, ką mano mama vadino Dievo valia ir kas jai teikė didžiulę paguodą. Karštai troškau tikėti, kad mano mama teisi.

Troškau tikėti, kad Dievas turėjo planą, kai Deividas Beitme-nas mokyklos žaidimų aikštelėje trenkė man į veidą guminiu ka-muoliu ir pradėta katastrofiška įvykių seka pasibaigė jo mirtimi. Troškau tikėti, kad Dievas iš Mičigano valstijos Detroito miesto atsiuntė Ernį Kentvelą, vienintelį mano bendraklasį afroamerikietį ir bičiulį, kurio man siaubingai reikėjo. Troškau tikėti, kad pagal Dievo valią šeštoje klasėje į mano gyvenimą lyg Laukinių Vakarų viesulas įsiveržusi Mikė Kenedi išklibino man įskiepytą berniukų ir mergaičių vaidmenų sampratą ir išrovė katalikų ideologiją, ku-rią mama ir Gailestingumo Motinos mokyklos vienuolės mums penėjo šaukšteliu kaip vaistą nuo visų asmeninių ir visuomeninių ligų. Labiausiai norėjau tikėti, kad man skirta nugyventi išskirtinį gyvenimą, – tuo tvirtai tikėjo mano mama ir dėl to ji kas vakarą pareigingai meldavosi sėdėdama ant mūsų gėlėtos sofos lentutė-mis iškaltoje svetainėje, maigydama rožinio karoliukus.

Ar Dievo valia nusipirkau šį namą vos per porą kvartalų nuo čerpėmis dengto namelio, kuriame augau? Mieste, iš kurio kadaise svajojau ištrūkti? Maniau, kad išsigytas namas yra gera inves-ticija, žemės sklypas brangstančiame rajone. Mano tėvai nebuvo tokie praktiški. Mama rinkdamasi namą atsižvelgė tik į tai, kad iš jo būtų galima pėsčiomis pasiekti katalikų bažnyčią ir mokyklą. Tačiau galutinis rezultatas buvo toks pat. Išskyrus tą dešimtmetį,

kai buvau pasprukęs, visą gyvenimą pragyvenau taip arti Gailėtingumo Motinos katalikų bažnyčios, kad galėjau girdėti jos varpinėje skambančius varpus. Vis dėlto ant rankų pirštų galėčiau suskaičiuoti, kiek kartų juos išties girdėjau. Šiandien buvo vienas tų kartų, ir dėl kažkokios nežinomos priežasties – lemties, likimo, o gal „Dievo valios“ – tų varpų gaudesys mane paskatino sėsti prie klaviatūros ir parašyti apie savo mamą ir tėtį, apie Deividą Beitmeną, Danielą ir Triną Krouč ir, žinoma, apie Ernį ir Mikę. Varpų skambesys man nurodė, nuo ko derėtų pradėti pasakoti istoriją, savo istoriją: nuo prisiminimo, kaip kadaise išgirdau tuos pačius varpus ar bent tariausi juos girdįs.

PIRMA DALIS

Démé ant kilimo

1

1989

Berlingeimas, Kalifornija

Varpai suskambo taip aiškiai, kad net atsisėdau, nors giliai širdyje žinojau, jog tame steriliame, ankštame gydytojo kabinete negalėjau jų girdėti.

– Viskas gerai? – daktaras Kendži Fukomara klausiamai pasižiūrėjo į mane per akinių viršų.

Tokiomis aplinkybėmis tai buvo įdomus klausimas. Sėdėjau ant siauro apžiūrų stalo, ant plono glamžaus popieriaus lapo, nuoga apatinė mano pusė buvo apklota kitu lapu. Tą rytą ruošdamasis vazektomijai nusiskutau slėpsnas – darbą atlikau itin kruopščiai. Per ankstesnę konsultaciją daktaras Fukomara papasakojo, kaip vienas itin plaukuotas pacientas per prideginimą užsiliepsnojo ir gydytojas iškart puolė daužyti liepsnas. Veikiausiai tai miesto mitas, bet vaizdas, kaip daktaras kumščiais daužo man į slėpsnas, paskatino pasistengti.

Taigi, užuot paklausęs, ar ir jis girdi bažnyčios varpus, tariau:

– Ar galėtume šiek tiek palaukti?

– Visai normalu, kad jaudinatės, – atsakė daktaras Fukomara.

Jis stovėjo prie nerūdijančiojo plieno kriauklės, šveitė rankas dezinfekciniu muilu ir plovė po karšto vandens srove.

– Tik minutėlę, – dar aukščiau pakilau, popierius po manimi sugirgždėjo.

Varpai skambėjo lygiai kaip tie, kurie gausdavo Gailestingumo Motinos, katalikų bažnyčios netoli mano vaikystės namų, varpinėje. Jie man priminė mamą, kuri katalikų ideologijos klausimais, mano manymu, klydo mažiau nei popiežius. Nebebuvau praktikuojantis katalikas, bet ausyse vis dar aiškiai ir garsiai, kaip tie varpai, skambėjo jos pamokymai. Tai vadinama sąžinės balsu; mama būtų įspėjusi mane, kad sprendimas pasidaryti vazektomiją prieštarauja Bažnyčios priesakams.

– Gal koks nors konkretus klausimas neduoda ramybės? – šiurkščiu rudu popieriniu rankšluosčiu šluostydamasis rankas pasiteiravo daktaras Fukomara.

– Norėčiau, kad taip būtų, – atsakiau. – Na, kad ramybės neduotų koks nors konkretus klausimas.

– Lyties organų veikla nepasikeis, – patikino jis taip pat, kaip per konsultaciją. – Ir šlapintis vis dar galėsite kaip lenktyninis žirgas, – juokelis irgi buvo tas pats.

Daktaras nerūpestingai šyptelėjo. Pacientus jis ramindavo pasitelkęs humorą – tai būtina, kai į tavo pareigas įeina vyrų kapšelių pjaustymas. Kai prieš savaitę jis įžengė į šitą patį kabinetą konsultuoti manęs, rankoje laikė mačetę ir dėvėjo butelio dugno storio burtininko akinius. „Nė kiek neskaudės“, – kuo rimčiausiai tąsyk pareiškė.

– Dėl žmonos? – paklausė jis. – Gal ji abejoja?

– O ne, ji tvirtai apsisprendusi, – atsakiau, nors Eva ir nebuvo mano žmona.

Mudu su Eva gyvenome mano pirktame name už dviejų kvartalų nuo bažnyčios, kurios nebelankiau. Ir varpą varpinėje išgirdavau tik tokiomis keistomis akimirkomis kaip ši.

Kai Eva atsikraustė pas mane, tai atrodė puikus sumanymas. Tačiau slenkant mėnesiams pajutome, kad sprendimą priėmėme veikiau dėl patogumo nei iš meilės. Juokinga, nes aš pats įpiršau jai šią mintį. „Tau nebereikės mokėti nuomos, – aiškinau. – Be to, sutaupysim pirkdami maistą, namų apyvokos prekes ir kitus nenumatytus dalykus.“ Mąstėme labai praktiškai.

– O tavo mama? – paklausė Eva.

Mamos požiūriu, mudu su Eva gyvenome nuodėmėje. Ji niekada to nesakė, bet nuo tos akimirkos, kai mano namuose atsirado Eva, nebekėlė čia kojos, o kai retsykais visi trys susitikdavome, paprastai pavakarieniauti restorane, elgdavosi maloniai, tačiau niekada neklausinėdavo apie mūsų su Eva santykius. Ir aš apie tai negalvojau. Žinoma, mudu su Eva *padiskutuodavome* apie santuoką, bet tik probėgšmais, ir dažniausiai kalba nukrypavo į mano mamą.

– Nenoriu tuoktis vien tam, kad ji būtų patenkinta, – murmeldavo Eva. – O jei ir tuoksiuosi, tik ne katalikų bažnyčioje.

Man neprasprūdo pro ausis, kad Eva sako „aš“, o ne „mes“. Suvokiau ir tai, kad kalbant apie santuoką jai labiau rūpi mano mamos, o ne mūsų nuomonė.

Daktaras Fukomara nusišypsojo ir priėjo prie stalo.

– Ką? – paklausiau suvokęs, kad jis kažką sakė.

– Ar jūs abejojate?

– Ar turite vaikų? – pasidomėjau.

– Tris berniukus, – atsakė jis. – Rugsėį paskutinį išleidome į universitetą, taigi mūsų lizdas ištuštėjo. Galime nuogi bėgioti po namus ir mylėtis bet kuriame kambaryje.

– Ar taip ir darote? – paklausiau.

Jo šypsena išblėso.

– O kokio amžiaus jūsų vaikai?

– Aš jų neturiu, – atsakiau.

Gydytojas, regis, susimąstė. Įsmeigė į mane tiriamą žvilgsnį. Man buvo tik trisdešimt dveji. Eva, Aliaskos oro linijų pilotė, trejais metais vyresnė. Ji uoliai dirbo ir giliai širdyje troško vaikų, bet tikrai ne nuo manęs, – todėl ir nusiskutau slėpsnas, pasiryžęs atsisakyti galimybės tapti tėvu.

– Manot, kad dar galit užsinorėti?

– Nežinau.

Nemaniau, kad užsinorėčiau. Bent jau didžiąją gyvenimo dalį sau taip tvirtinau, tačiau dabar, lemtingą akimirką, sudvejojau.

Daktaras linktelėjo:

– Klausykit, paskirsiu jums vėlesnį laiką. Gretimoje palatoje manęs laukia kitas pacientas. Gerai pasvarstykit. Griūsiu po keturiasdešimt penkių minučių.

Tačiau net ir daktarui Fukomarai išėjus iš palatos negalėjau mąstyti, nes į dabartį vis smelkėsi praeitis. Pirmieji prisiminimai virveno upeliuku, o kai pamėginau juos sustabdyti, susirado kitą vagą, kaip vanduo visada prasiskverbia pro betoną, kad ir kiek šį lopytum. Prisiminiau vieną ypatingą akimirką neįprastai karštą vasaros dieną, kai sėdėjau šalia tėčio dviejų šimtmečių senumo ąžuolo pavėsyje. Buvo me pripratę įsitaisyti po tomis kreivomis šakomis ir plačiais lapais, tėtis sėdėdavo pasviręs į šoną savo ratukinėje kėdėje. Nelabai prisimenu, ką tądien kalbėjome, netgi temą užmiršau, bet jo žodžiai įstrigo: „Kiekvieno žmogaus gyvenime ateina laikas, – trūkčiojamu, švokščiančiu balsu, koks jam liko po insulto, pasakė jis, – kai žmogus liaujasi žvelgęs į priekį ir pradeda dairytis atgal.“

Prisimenu, pagalvojau, kad tėvas, nors ir ligotas, dar per jaunas dalytis tokia išmintimi, o aš per jaunas ją suprasti. Dabar, sėdėdamas daktaro Fukomaros kabinete, susimąščiau, ar tik nepasiekiau tos gyvenimo atkarpos. Ši mintis mane išgąsdino, nes pasaulyje beveik nepalikau pėdsakų. Mano mirtis būtų pažymėta

tik antkapiu su gimimo ir mirties datomis, bylojančiomis pasauliui, kad kadaise čia buvau.

Esu vienatinis vienatinio sūnaus sūnus. Su manimi baigtusi mano tėčio giminė.

Slegiamas šios minties be jokio logiško pagrindo nusprendžiau, kad nekenčiu palatos su garstyčių geltonumo sienomis ir prastai užmaskuotomis pigiomis kartoninėmis spintomis. Nusliuogiau nuo stalo ir ėmiau vaikštinėti oranžiniu linoleumu įsivaizduodamas, ką pasakys Eva, grįžusi po skrydžio į Rytų Pakrantę ir sužinojusi, kad apsigalvojau.

„Mes gi apie tai šnekėjom, – burbės ji. – Susitarėm.“

Tačiau sakyti „susitarėm“ – tai tas pats, kas tvirtinti, kad prancūzai ir britai Miuncheno sutartimi sutiko atiduoti Vokietijai didžiąją dalį Čekoslovakijos. Man įgriso Evos skundai, kad prezervatyvai jai trukdo patirti malonumą ir kad vazektomija yra nekalčiausia ir veiksmingiausia gimimų kontrolės priemonė – jai tai tikrai. Juk ne jai reikės gultis po peiliu arba, dar blogiau, užsidegti ir būti talžomai daktaro Fukomaros.

Akys nukrypo į nerūdijančiojo plieno staliuką su žvilgančiais pincetais, skalpeliais ir chirurginėmis žnyplėmis. Du marlės kalnai atrodė per dideli šiam menkam darbeliui. Ir vėl prisiminiau tėtį, kuriam neteko priimti tokio sprendimo. Žinojau, ką jis pasakytų, jei pasipasakočiau apie šią išvyką pas gydytoją, – tai, ką visada sako priblokštas mano poelgių. Tuos pačius tris žodžius, kuriuos ištarė išvydęs mane pirmą kartą ir taip netyčia davė man vardą.

– Kas per Semas?

2

Berlingeimas, Kalifornija

Savo gimimo istoriją girdėjau tiek kartų, kad galėčiau ją pasakoti kaip savo paties prisiminimus. Dėl man nežinomų priežasčių mama visada pradėdavo nuo oro.

– 1957-ųjų kovo 15 diena buvo giedra ir žemiškai šalta. Nieko ypatingo nevyko, – tai sakydama ji ant sofos palinkdavo į priekį ir suglausdavo delnus kaip studentė aktorė. – Pajutau spyrį.

Regis, tai nutiko tuoj po to, kai mano tėtis įsitaisė savo mėgstamame krėslė paskaityti laikraščių ir pasimėgauti vakaro malonumu – vienintele taure „Manhatano“ kokteilio.

– O ką tu darei? – paklausiau nuo kilimo prie jos kojų.

– Nekreipiau į tave dėmesio, – atsakydavo mama ir dramatiška pauze bei rankos mostu pavaizduodavo abejingą. – Turėjai gimti tik po penkių savaitių, – ji suvaidindavo, kaip sėdėdama įprastoje vietoje ant sofos ir čiupinėdama rožinio karoliukus pasitaiso dvi dekoratyvines pagalvėles už nugaros. – Kai skausmas pasikartojė, paaukojau jį už kokią nors skaistyklą kenčiančią nelaimingą sielą.

Jau labai mažas sužinojau, kad skaistykla yra ūkanota vieta tarp dangaus ir žemės, kur mirusieji turi būti kitų maldomis

apvalomi nuo nuodėmių, kad šventasis Petras juos praleistų pro vaiskius dangaus vartus. „Paaukok tai už skaistykloje kenčiančią sielą“, – kartodavo man mama, kai vaikystėje ką nors suskausdavo, tik neprisimenu nė vieno atvejo, kai jos patarimas būtų padėjęs. Tai tikrai nenumalšino jai skausmo, kurį kėliau tą vakarą ir beveik visą kitą dieną. Tai, kad mano mama kalbėjo rožinį, nė kiek nekeista. Mama visuomet būdavo įpusėjusi noveną, kuria kreipdavosi į Palaimintąją Mergelę vienu ar kitu reikalu; taip buvo ir tada, kai sugedo vandens šildytuvas ir mes neišgalėjome nusipirkti naujo. Niekada nepaklausiau, ar ji tiki, kad Palaimintoji Mergelė nuleis iš dangaus naują aparatą, – mama būtų subarusi mane už tokią šventvagystę, – bet jos tikėjimas išties buvo gilus ir karštas. Daug vėliau, po mamos mirties, naktinio staliuko stalčiuje radau jos mėlyną novenų knygelę su nesuskaičiuojama daugybe pieštuku pažymėtų keturiasdešimt penkių dienų novenų.

– Neužmiršk, kaip baubei, – iš už laikraščio įsiterpdavo tėtis.

– Aš nebaubiau, – ginčydavosi mama. – Aš tau ne kokia karvė.

Tai pasakęs tėtis pro laikraštį dirstelėdavo į mane ir nusišypsodavo.

Mama didžiavosi esanti tvirta airių palikuonė, bet maždaug trečio džiugios misterijos trimestro viduryje jai nutekėjo vandenys ir ji nebegalėjo nekreipti į mane dėmesio.

– Dar negimęs suteršei kilimą, – sakydavo ji.

Tos amebos formos šviesios dėmės buvo neįmanoma pašalinti jokiais žinomais valikliais, taigi ji daug metų mums priminė, kaip ne laiku atėjau į šį pasaulį.

Jei mano mamai nebūtų nubėgę vandenys, tėtis taip ir nebūtų pakilęs iš mėgstamo krėslo prie židinio, kurį užkurdavome kartą per metus, kai degindavome kalėdinį vyniojamąjį popierių.

– Tavo tėtis kaip išsviestas šoko iš krėslo, – pasakodavo mama.

– Mažumėlę persūdai, – vis dar slėpdamasis už sporto puslapių atsakydavo tėtis.

– Samueli, tavo tėtis lėkte užlėkė laiptais aukštyn, – kalbėdavo ji, per petį rodydama į laiptus. – Sugrūdo į lagaminą mano drabužius ir nudūmė prie laukųjų durų, – įspūdį ji sustiprindavo mostelėdama ranka, lyg užtrenktų duris. Man tai patikdavo. – Tik įmetęs į bagažinę mano lagaminą ir šmurkštelėjęs prie vairo jis prisiminė, kad paliko mane sunkiai kylančią nuo sofos.

– Taip, – nuleisdamas laikraštį patvirtindavo tėtis. – O kol grįžau, tavo mama ne tik sugebėjo pasiimti iš spintos palatą ir rankinę, jai dar užteko nuovokos išjungti namie visus aparatus!

Tai išgirdęs pratrūkdavau kvatotis. Kiekviena kelionė, nesvarbu, kokio toumo, prasidėdavo mamos aimanavimais, kad ji užmiršo išjungti kokį nors prietaisą, ir susirūpinimu, kad tuoj kils baisus gaisras.

– Samueli, iki Gailestingumo Motinos ligoninės važiuoti reikia aštuonias minutes. Aš nuvažiavau per penkias, – su juntamu išdidumu primindavo tėtis.

– Nes lėkei kaip pragaro šikšnosparnis, – atkirsdavo mama.

Tėtis mirktelėdavo man:

– Žinojau geresnį maršrutą šalutinėmis gatvėmis.

– Prašvilpei pro visus „stop“ ženklus. Pasisekė, kad negavai baudos.

– Su nėščia moterimi automobilyje? Policija mus būtų palydėjusi.

Paiškėjo, kad skubėta be reikalo. Kaip mama mėgdavo sakyti: „Gimei per anksti, bet palengva.“

Gimdymas truko trisdešimt dvi valandas – ši skaičių ji man primindavo kaskart, kai imdavau ožiuotis. Tačiau laukimas, palyginti su sambrūzdžiu, kurį sukėlė mano atėjimas, buvo vieni niekai.

– Iš pradžių buvai stipriai užsimerkęs, – pašnibždomis pranešdavo mama.

Mane jos balsas pakerėdavo. Vėliau susimąstydavau, ar tik ne kokia nors įgimta nuojauta man neleido atsimerkti.

Mano tėtis, nusprendęs likti ligoninės laukiamajame, šioje vietoje perimdavo pasakojimą ir paminėdavo, kad į patalpą įžengęs jaunas gydytojas atrodė veikiau suglumęs nei pavargęs. „Berniukas“, – pranešė gydytojas, bet ši žinia nenustelbė tėčio įtarimo, kad kažkas negerai.

– Nulėkiau kvadrateliais išklotu linoleumu į palatą, – pasakodavo jis. – Įėjęs pamačiau pulką seselių ir ligoninės darbuotojų, tupinėjančių aplink mamos lovą, lyg ji būtų Merilina Monro.

Tačiau jų susidomėjimo objektas buvo ne mano mama. Regis, gydytojui uždėjus mane mamai ant pilvo ir nukirpus virkštelę, pagaliau atsimerkiau. Ir tada euforija virto sąmyšiu. Gydytojas išsižiojo ir sustingo. Seselė cyptelėjo ir pavėluotai delnu užsispaudė burną.

– Duokit man sūnų, – visiems nebyliai spoksant paprašė mama. Seselė mane suvystė ir padavė jai.

Tokius mus tėtis ir išvydo, prasibrovęs pro minią pasižiūrėti, kas vyksta. Ir tada pirmą kartą pažvelgė man į akis.

– Kas per Semas? – sušnabždėjo jis.